

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

מהר סיני להר המוריה-

מלאומיות לאוניברסליות (שיעור מס' 126)

יצחק לוי (isaaclevy1234@gmail.com)

1. העקדה "בארץ המוריה על אחד ההרים אשר אומר אליך"

א. השם המוריה: בראשית כ"ב, ב; יד. דברי הימים ב, ג, א.
ב. תוספתא יומא ב, ד: אבן היתה שם (בקודש הקדשים) מימות נביאים הראשונים ושתיה נקראת גבוהה מן הארץ שלוש אצבעות שמתחילה היה עליה ארון נתון. משניטל הארון, עליה היו מקטירין קטורת שלפני ולפנים. ר' יוסי אומר ממנה נשתת העולם שנאמר "מציון מכלל יופי הופיע" (תהילים נ, ב).
מסביר שם המיוחס לרש"י: ציון נבראת תחילה וסביבה נדבקו רגבים עד סוף העולם מכל צד.

ג. הרמב"ם הלכות בית הבחירה ב, א-ב: ומסרת ביד הכל שהמקום ששנה בו דוד ושלמה המזבח בגן ארונה הוא המקום ששנה בו אברהם המזבח ועמד עליו יצחק. והוא המקום ששנה בו נח כשיצא מן התבה. והוא המזבח שהקריב עליו קין והקבל. ובו הקריב אדם הראשון קרבן קשנברא ומשם נברא. אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נברא:

ד. הר ה': 1. בתנ"ך: בראשית כ"ב, יד; במדבר י, לג; ישעיהו ב, ג; לכט; מיכה ד, ב; זכריה ח, ג; תהילים כ"ד, ג.
2. תענית טז. מאי הר המוריה? פליגי בה רב לוי בר חמא ורבי חנינא. חד אמר: הר שיצא ממנו הוראה לישראל וחד אמר: הר שיצא ממנו מורא לעובדי כוכבים.

3. תוספות תענית טז. ד"ה "הר שיצאה ממנו הוראה לישראל": י"מ דזה ירושלם שנקרא על שם אברהם שקראוהו הר ה' יראה (בראשית כב) והעיר היה נקרא כבר שלם כדכתיב (שם יד) ומלכי צדק מלך שלם ונקרא ירושלם על שם יראה ועל שם שלם לכך אין אנו נותנין יו"ד בירושלם בין למ"ד למ"ם על שם שלם וההר נקרא מוריה על שם תורה כדכתיב (ישעיה ב) כי מציון תצא תורה וכתוב (דברים לג) יורו משפטך ליעקב והוא לשכת הגזית. המוריה זה סיני ונקרא מוריה על שם שממנו יצא מורא לעובדי כוכבים במתן תורה כדכתיב (תהלים עז) ארץ יראה ושקטה אי נמי רצה לומר דירושלם נקרא מוריה על שם שיש מורא לעובדי כוכבים על גדולתה ומתפחדים:

2. הר סיני

א. הר האלוהים חורבה (שמות ג, א-ו)
ב. מדבר סיני-נגד ההר (שמות י"ט-כ, כד)
ילקוט שמעוני יתרו רמז שא: "ויעמוד העם מרחוק ומשה ניגש. מבית הבחירה נדבר עימו כמד"א "וירא את העם מרחוק". מלמד שנכנס למקום שאין רשות למלאכי השרת להיכנס שנאמר "ומשה ניגש אל הערפל וכן שלמה "אמר ה' לשכון בערפלי".

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

ג. במעמד הר סיני הוקם המשכן:

1. גילויי שכינה בהר סיני מקבילים לגילויים אלו במשכן ובמקדש (אש, ענן, דיבור): שמות כ"ד, טו-טז; מ, לד-לה; ויקרא א,א; מלכים א,ח-י-יא; דבה"ב ה-יג-יד; ז,א.

2. המשכן וכליו כתבנית שה' הראה למשה בהר: שמות כ"ה, ח-ט; מ; כ"ו, ל.

3. כפרת ה' לעם ישראל ביום הכיפורים על הר סיני כשמשה ניגש לבדו לקבל לוחות שניות (רשיי שמות ל"א, יח) כפרת ה' לעם ישראל ביום הכיפורים בבית המקדש כשכהן גדול ניגש לבדו לקה"ק להקטיר הקטורת.

4. מחנות הקדושה סביב המקדש יסודם במעמד הר סיני **רבנו בחיי שמות י"ט, יז**: שער העזרה כנגד תחתית ההר, העזרה עצמה כנגד ההר עצמו; ההיכל לפני כנגד פנימיות הענן, בית קדשי הקדשים הוא הערפל אשר שם האלוקים.

5. הר סיני ומחנה ישראל מזרח ומערב כמו במקדש בירושלים **מכילתא, שמות י"ט, ב**: "ויחן שם ישראל נגד ההר" לצד מזרחו של ההר. **ירושלמי עירובין ה, א**: כמה יגעו הנביאים הראשונים לעשות שער המזרחי שתהא החמה מצמצמת בו באחד בתקופת טבת ובאחד בתקופת תמוז.

6. הגבלת הר סיני-איסור כניסה לתחום שהתקדש בקדושת מקדש **רבנו בחיי שמות י"ט, יב**: איסור כניסה להר סיני דומה לאיסור כניסה למקדש שיש עליו חיוב מיתה בידי שמים.

7. התקדשות וטהרת ישראל בהר סיני כיסוד ודוגמה לטהרת ישראל ברגלים במקדש

8. **משנה תענית ד, ח**: צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה ... ביום חתונתו וביום שמחת ליבו" (שיר השירים ג, יא). יום חתונתו זה מתן תורה ויום שמחת ליבו זה בנין בית המקדש.

9. שמות י"ט התגלות ותורה שבע"פ, שמות כ תורה שבכתב-הקבלה לכרובים ולארון

ד. בין ברית סיני (שמות כ"ד) לעקידת יצחק (בראשית כ"ב)

ה. קדושת הר סיני וקדושת הר המוריה **מדרש תהילים כ"ה**: סיני מהכין בא? מהר המוריה נתלש כחלה מעיסה ממקום שנעקד יצחק אבינו.

ו. המעבר מהר סיני למשכן

1. שמות י"ט, יג

2. **אב"ע על אתר**: כי הכבוד היה תמיד על ההר עד שנעשה המשכן דכתיב "וכבוד ה' מלא את המשכן" (שמות מ, לד) אז דיבר עם משה באוהל מועד אולי אז תקע משה בשופר ונתן לו רשות לעלות.

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

3. **רש"י תענית כ"א:** ד"ה "אל מול ההר ההוא": לא נסתקלה שכינה עד לוחות האחרונות שניתנו ביום הכיפורים וגם כל ימות החורף שעסקו במלאכת המשכן שהתה שכינה בהר ומשם ניתנו כל המצוות בקולי קולות ולפידים ביום קבלת עשרת הדיברות עד אחד בניסן שהוקם המשכן ונסעה וזזה שכינה מן ההר וישבה לה על הכפורת ושם באוהל מועד ...

4. **קסוטו פירוש לשמות כ"ה, א:** כדי שנוכל להבין את משמעות המשכן ואת מטרתו, עלינו לשים לב לכך שבני ישראל לאחר שזכו להתגלות האלהים בהר סיני, עמדו לנסוע משם ולהתרחק ממקום ההתגלות. עד שהיו חונים במקום מרגישים היו את קרבת האלהים, נסעו, נדמה היה בעיניהם כאילו נתפרדה החבילה, אלמלא שהיה בתוכם מעין סמל מוחשי לנוכחות ה' בתוכם. לשמש סמל כזה נועד המשכן. ולא לחינם סודרה פרשה זו מיד אחר הפרשה המספרת על כריתת הברית בהר סיני. הקשר בין ישראל ובין המשכן הריהו המשך מתמיד של הקשר שנוצר בהר סיני בין העם ובין אלהיו. בני ישראל השוכנים לשבטיהם בכל חניה וחניה יכולים לראות מכל עבר את המשכן העומד באמצע המחנה, ומציאותו של המשכן לנגד עיניהם מוכיחה להם כי כשם שהיה כבוד הני שוכן על הר סיני כך הוא שוכן בתוכם בכל מקומות נדודיהם במדבר. ולזה מתכוון הכתוב באומרו (כה, ח): ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. וכן מתכוונת לזה ההקבלה הברורה שבין דברי הסיום של הפרשה הקודמת על השראת השכינה בהר סיני ובין דברי הסיום של הספר המתארים בביטויים שונים את השראת השכינה במשכן. כיצד יכלה דווקא צורתו של המשכן לעורר בלב העם את רגש הבטחון בנוכחותו של ה' בתוכם, יתברר להלן בפרטות.

5. מעמד הר סיני כהתגלות נודדת ומתמשכת: דברים ל"ג, ב-ד; יהושע י, יא-יד; שופטים ה, ד-ה; תהילים ס"ח, ח-ט, טז-יח.

3. חזרה להר המוריה- מקדש לכל העולם כולו

א. בית ראשון-דוד ושלמה

1. דבה"א כ"א-כ"ב, א; דבה"ב ג, א; דבה"ב ה, יג-יד; ו, א (גילוי המקום השראת השכינה)
 2. מלכים א, ח, ב; דבה"ב ה, יג; ז, ח-י (עיתוי הבנייה)
 3. מלכים א, ח, מא-מג; דבה"ב ו, לב-לג (אל הנכרי)
 4. מלכים א, ו, יא-יג; ט, ב-ט; ח, ח; ו, כג-כח (קביעות, בדים, כרובים)
- דברי הימים ב, ג, י-יג; ה, ט

ב. הבית העתידי- לכל העולם כולו

1. ישעיהו ב, ב-ד; מיכה ד, א-ה (מתן תורה מחודש לכל העמים בהר המוריה)
2. יואל ד; זכריה יד

4. התורה-ליבו של המקדש

א. מעמד הקהל- הרמב"ם הלכות חגיגה ג, ו; וגרים שאינן מכירין חייבים לחכין ליבם ולהקשיב אוזנם לשמוע נאימה ויראה וגילה ברעדה כיום שניתנה בו (תורה) בסיני.

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

ב. בלב המקדש - התורה

1. דברים י, א-ה; לא, כה-כו
2. זוהר תרומה קס"א (הקב"ה) "הסתכל באורייתא וברא עלמא"
3. בין ארון לכפורת וכרובים במדבר ז, פט -תושב"כ ותושבע"פ
4. סופרים ו, ד שלושה ספרים בעזרה
5. מקום מפגש עם גדולי הדור: פסחים כו. רבן יוחנן בן זכאי בצילו של היכל
סנהדרין יא: רבן גמליאל על גבי מעלה בהר הבית

6. סנהדרין ומקדש דברים י"ז, ח

- **סנהדרין פו**: שלשה בתי דינים בירושלים: על פתח הר הבית, על פתח העזרה ובלשכת הגזית.
- ירושלמי מכות ב/ו הצמדת לשכת הגזית למזבח
- **עבודה זרה ח**: ארבעים שנה קודם שחרב הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחנות... שלא דנו דיני נפשות.
- **במדבר רבה כ"א, כא**: מעולם לא היה לך אדם בירושלים ובידו עוון. כיצד? תמיד של שחר מכפר על עבירות שבליה ותמיד של בן הערביים מכפר על עבירות שנעשו ביום, שנאמר "צדק ילין בה".

7. בין תורה למקדש:

א. **שמות רבה ל"ג, א**: משל למלך שהיתה לו בת יחידה. בא אחד מן המלכים ונטלה. ביקש לילך לו לארצו וליטול לאישתו. אמר לו: בתי שנתתי לך יחידית היא. לפרוש ממנה איני יכול; לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אישתך, אלא זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם שאיני יכול להניח את בתי. כך אמר הקב"ה לישראל: נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנאמר "ועשו לי מקדש".

ב. **מהר"ל גבורות ה' סוף פרק ח**: והראה לו התורה ובית המקדש. התורה הראה לו שהרי קרבנות אלו עגלה משולשת רומזים על הקרבנות שהם בתורה, וכן הראה לו בית המקדש שהרי הקרבנות מקריבים בבית המקדש וכל זמן שעוסקים בניך בשתים שהם התורה ובית המקדש נצולו משתים. כי כמו שבאדם הלב והמוח הם עיקר האדם, הלב שממנו החיות והמוח ששם השכל, כך בכלל העולם בית המקדש והתורה עיקר מציאות העולם, וכמו שהלב הוא באמצע האדם וממנו מקבלים חיות ושפע כל האברים כך בית המקדש באמצע העולם ממנו מקבלים כל הארצות חיות ושפע. וכמו שהמוח שם שכל האדם, כך התורה שכל העולם, נמצא התורה ובית המקדש הם עיקר הנמצאים, ואלו שני דברים הם צמודים ביחד תמיד, כי בית המקדש הוא בארץ והוא שלימות העולם הגשמי והתורה היא שכלית, ולפיכך על אלו שני דברים אומרים תמיד יהי רצון שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך, לומר שיתן חלקנו בדבר שנחשב מציאות דווקא ולא בדברים בטלים. ומפני שאלו שניהם עיקר המציאות, כאשר עוסקים בשתים ינצלו מן האומות והגיהנם, כי האומות וגיהנום אינם מציאות.

ג. **מהר"ל נר מצווה ע' כד**: ומפני כי מקום בית המקדש הוא נבדל מן הגשמי כאשר ידוע מענין בית המקדש שהוא נבדל ומסולק מן הגשמי ובשביל זה אמרו בפרק קמא דבתרא (ד, א) על הורדוס כבה אורו של עולם שהרג את החכמים שהם אורו של עולם, לכך יעסוק בבית המקדש שהוא אורו של עולם, ולכך אמרו שהאור אינו גשמי רק מסולק מן הגשמי נברא ממקום בית המקדש והדברים ידועים למשכילים ולבנונים ולכן היה הנס בבית המקדש בנרות ביום כ"ה בכסלו שהוא מיוחד להתגברות האור ואל התחלת האורה כמו שהתבאר.